

Fra en kirke uden mission, over en kirke med mission, til en kirke, der er mission¹

MOGENS S. MOGENSEN

I flere årtier har forskerne søgt at påvise, hvordan sekulariseringen i Vesten skred ubønhørligt frem og forudsagde ikke bare kristendommens men også alle religioners tilbagegang om ikke undergang, men nu indrømmer de samme forskere, som fx Peter Berger, at de tog fejl, og at der i dag sker en de-sekularisering. Det er imidlertid ikke de kristne kirker, der vinder tabt terræn tilbage, men andre religioner og alternative spiritualitetsformer, der vinder frem. I bogen *The Next Christendom. The Coming of Global Christianity* peger Philip Jenkins på, at kristendommen i hele verden netop disse år gennemgår en afgørende forvandling. Samtidig med at kristendommen går tilbage i Vesteuropa, vokser antallet af kristne eksplosivt i en række totredjedelslande. Kirken i vesten er kommet ud i et alvorlig stormvejr, hævder Eddie Gibbs i bogen *Church Next. Quantum Changes in How We Do Ministry* (2000). "These storm fronts do not simply represent a short-term threat churches must survive in order to return to the familiar and more tranquil conditions that they have previously known. Rather, these storm fronts represent boundary lines that separate two very different worlds" (Gibbs 2000:11).

Der er meget, der tyder på at kirken i Vesteuropa og også i Norden står midt i en krise. Det samme gælder også missionsrel-

skaberne. Nu er kriser ikke i sig selv af det onde, men kan ligefrem være nødvendige. Det kan opleves som en alvorlig krise for et menneske at gå fra at være barn til at blive voksen med alt hvad det indebærer af bl.a. ændringer i forholdet til forældre og til samfundet. Ikke desto mindre er denne krise nødvendig, for at et menneske kan udvikle sig normalt. Inden for religionshistorien taler man om overgangsriter i forbindelse med de drastiske ændringer i et menneskes status i samfundet. En overgangsrite består af tre faser: udskillelse, isolering (eller grænseområde) og indlemmelse. Krisen opleves især i den anden fase, grænseområdet, hvor der ingen vej er tilbage, og hvor man heller ikke umiddelbart kan se, hvor vejen går frem. Man er i et ingenmandsland præget af usikkerhed og stress, en fase, som man helst ville springe over, men netop denne svære oplevelse forbereder én til den nye fase: der er noget der må dø, for at noget andet kan vokse frem.

De kriser, kirken gennemgår, hænger sammen med udviklingen i samfundet, i og med at kirken altid er kirke for mennesker i et konkret samfund på en bestemt tid, og at kirke og samfund naturligvis påvirker hinanden. Samfundsudviklingen i vesten er ved at føre os ind i det senmoderne, det postmoderne, det post-traditionelle samfund, men uanset hvad man vælger at kalde den samfundsform, som bryder frem, så er alle enige om, at det indebærer mange grundlæggende ændringer.

Ned igennem kirkehistorien har kirken oplevet det som en krise, når den har skullet finde sin plads i et samfund, der ændrer sig radikalt, eller når kirkens plads i et eksisterende samfund ændrer sig drastisk. Ser vi på den vesteuropæiske kirkehistorie, siden kristendommen blev statsreligion i Romerriget, og på den rolle, mission har spillet i kirkelivet til forskellige tider, kan man opdele kirke- og missionshistorien i tre perioder, hvor overgangen fra en periode til den næste har krise-agtig karakter. Meget groft sagt er udviklingen gået fra en kirke uden mission over en kirke med mission, til en kirke, der er mission, eller retter til en kirke, der står over for den udfordring at skulle begynde at opfatte sig selv som mission. Når det er relevant at beskæftige sig med alle tre perioder, og ikke bare med den seneste, hænger det sammen med, at udviklingen ikke bare er præget af diskontinuitet mellem en periode og den næste men også af kontinuitet. Såle-

des er de nordiske folkekirker i deres måde at agere på naturligvis præget af deres tusindårige historie.

En kirke uden mission

I det 4. århundrede sker der en drastisk udvikling i kirkens og dermed kristendommens status i samfundet. Kirken går fra at have været en forfulgt minoritet til at blive statskirke. Kristendommen bliver først en tilladt religion og dernæst den eneste tilladte religion, samtidig med at alle andre religioner (sammen med kristne kætterier) bogstaveligt talt med vold og magt forbydes.

I sin bog *The Change of Conversion and the Origin of Christendom* (1999) gør Alan Kreider opmærksom på at kirken i de første tre århundreder var en kirke i mission, med en vækstrate på 40 % pr. årti, på trods af at kristendommen var en marginaliseret bevægelse, og at kristne ofte blev udsat for forfølgelse. Forklaringen finder Kreider i den initieringspraksis, som oldkirken praktiserede i forbindelse med dåben, en praksis, der ofte varede flere år og lagde stor vægt både på de nye kristnes tro, tilhørsforhold og adfærd. Det er Kreiders tese, at den omvendelsesforståelse og praksis, som udvikler sig i den tidlige middelalder producerer den kristendom, som kom til at præge vesten de næste 1000 – 1500 år. Kristenheden (Christendom) er, ifølge Kreider, naturligvis forskellig i forskellige perioder, men det er alligevel hans opfattelse, at der er en række afgørende fællestræk. Kristenhedens periode er præget af en tro, en adfærd og et tilhørsforhold, som i princippet er fælles for alle.

En fælles eller almindelig *tro*: Kristenhedens trossystem er den ortodokse kristendom, som religiøse og civile ledere stadfæster, og som udgør hele samfundets grundlæggende ideologi. Religiøst set er kristenheds-samfundet som en et-parti-stat, der ikke tolerer hverken kætteri eller andre religioner. I praksis lever uofficielle religiøse alternativer videre i det skjulte. Den religiøse undervisning er ofte meget mangelfuld, bl.a. fordi der ikke er religiøse alternative til at udfordre kristendommen.

En fælles eller almindelig *adfærd*: Kristen adfærd reflekterer samfundets sunde fornuft, og samfundets lovgivning udformes i overensstemmelse hermed. Dem, der går videre og bliver særligt engagerede, opfordres til at blive munke eller præster, så den almindelige lægmands adfærd ikke udfordres.

Et fælles eller almindeligt *tilbørsforhold*: I kristenheden er der næsten totalt sammenfald mellem samfundets medlemmer og kirken medlemmer. Resultatet er et homogent kristent samfund. Folk er kristne, ikke pga. det, som de tror på, eller den måde de opfører sig på, men pga. af deres tilbørsforhold, som de er født ind i. Kirken rekrutterer sine medlemmer gennem dåb af alle børn, som ofte er obligatorisk. Kirken og dens sogne er meget store, men deltagelsen i gudstjenesterne er ofte uregelmæssig, med mindre den er obligatorisk. Kirke og stat indgår i et symbiotisk forhold, hvor kirken forsyner staten med en pålidelig religiøs legitimitet og gennem sin liturgiske tjeneste udtrykker samfundets enhed, og hvor staten forsyner kirken med beskyttelse og ressourcer og værner dens monopol og dens plads i samfundets symbolske center.

Skellet mellem kirken og verden forsvinder, fordi verden (i form af Romerriget) bliver identisk med kirken, i og med at det at være borger i Romerriget (og de efterfølgende riger, også de kongeriger vi helt op i det 18. og 19. århundrede møder i Norden!) bliver identisk med at være kristen, medlem af kirken. Skellet mellem kirken og verden forsvinder og afløses af skellet mellem gejstlige og lægfolk, clerici (gejstlige) og idioter (uvidende, lægfolk). Men dermed forsvinder også for næsten alle menigheder kirkens mission – her forstået som forkyndelse af evangeliet i ord og gerning for ikke-kristne – fordi alle borgere er kristne. Fokus i kirkens tjeneste bliver derfor den pastorale omsorg for kirkemedlemmerne og vedligeholdelsen af kirkens strukturer, og kirken kommer i de følgende århundreder til at spille en afgørende rolle for samfundets opbygning og udvikling bl.a. gennem sin undervisningsvirksomhed og sit diakonale arbejde.²

Mission fandt dog stadig sted, men mission var ikke længere menighedens livgivende pulsslag. Visse munkeordner krydsede geografiske, kulturelle og religiøse grænser og var med til at forkynde evangeliet uden for det kristne rige. Ligesom kirken havde statsmagten i ryggen inden for det kristne riges grænser, sådan sættes statsmagten også ind i forbindelse med kristendommens udbredelse i naboøråder, fx gennem korstog, ikke blot i Palæstina, men også fx i Østersøområdet. Kistianiseringen af nabofolk blev således ofte forbundet med en politisk undertvingelse af disse folk. Også det første lutherske engagement i verdensmission-

nen, nemlig Tranquebarmissionen i Indien, hvis 300 års jubilæum kan fejres i 2005, havde sit udspring i et kongeligt initiativ, og var som sådan en kongelig mission³.

Kristenhedens periode var langt hen af vejen en periode med en kirke uden mission. Selve ordet mission blev helt indtil det 16. århundrede udelukkende brugt med reference til treenigheden, om Sønnen, der sendes af Faderen, og om Helligånden der sendes af Faderen og Sønnen. Det var jesuitterne, der som de første brugte termen mission i den moderne betydning, nemlig om spredningen af den kristne tro. I denne nye betydning blev ordet nært knyttet til vestens koloniale ekspansion i det vi i dag vil kalde den 3. verden.

En kirke med mission

I 1792 udfordrede den moderne missionsbevægelses fader, den engelske baptist William Carey sin samtids kristne til at engagere sig i verdensmission. På det tidspunkt var de toneangivende kredse i den officielle kirke af den opfattelse, at missionsbefalingen ikke længere havde gyldighed, i og med at de første kristne havde bragt evangeliet til hele verden. I skriftet "An Enquiry into the Obligation of Christians to Use Means for the Conversion of the Heathen" argumenterer Carey for, at missionsbefalingen stadig er gældende, og at der er stort behov og store muligheder for mission i verden på dette tidspunkt, netop fordi opdagelsesrejser og kolonisering havde åbnet nye horisonter. Han opfordrer til, at kristne med brændende hjerter for mission danner frie kirkelige missionselskaber med komiteer, der skal samle penge ind til udsendelsen af missionærer.

Den moderne missionsbevægelse blev en del af voluntarismen. Dem, der blev grebet af missionstanken, ville ikke længere sætte sig ned og vente på, at den officielle kirke tog et initiativ til mission, men i stedet gik de sammen med ligesindede og organiserede sig i frie eller frivillige selskaber. Således blev Careys "Particular Baptist Society for Propagating the Gospel among the Heathen" modellen for en række missionselskaber, også i Danmark, der blev etableret uden for den officielle kirkelige struktur.

Med fælles udgangspunkt i pietismen opstod der parallelt med og oftest i et meget nært samspil med denne ydre missions bevægelse en indre missionsbevægelse, hvis formål var åndelig væk-

kelse og fornyelse hos kirkens medlemmer, i en dansk sammenhæng udtrykt som en omvendelse til dåbens nåde.

Etableringen af (ydre) missionselskaber (og indre missionselskaber) kan ses som en nødforanstaltning. Da den officielle kirke ikke ville tage denne opgave (og mange lignende diakonale og undervisningsmæssige opgaver) op, organiserede en række private mennesker sig i private selskaber, der stedfortrædende for hele kirken responderede på missionsbefalingen. På denne måde fik vi en kirke med mission, om end missionen ikke var integreret i de officielle kirkestrukturer og ofte heller ikke var anerkendt som et genuint kirkeligt arbejde. Det kirkelige/kristelige liv kom til at udfolde sig i en ellipsestruktur, hvor det ene centrum blev den officielle kirke repræsenteret ved præst og gudstjeneste og lokaliseret i kirkebygningen, og det andet centrum i ellipsen blev missions- eller bedehuset (eller hjemmene), hvor især lægfolk blev den drivende kraft i missionsforeninger o.l.

I Danmark kulminerede vækkelsesbevægelserne, som var det åndelige bagland for det andet centrum i ellipsen, frem mod 2. verdenskrig. Siden da har ellipsestrukturen været kraftigt på retur med retning mod sammenbruddet. Antallet af missionshuse i Danmark er næsten halveret siden krigen, og antallet af børn i søndagsskolerne er faldet til 1/10. Missionens entydige forankring i ellipsestrukturen indebærer naturligvis, at ellipsestrukturens krise også bliver missionens krise, hvilket ses af de seneste årtiers drastiske fald i antallet af missionskredse.

Adskillelsen mellem den officielle kirke og de private eller rettere frie missionselskaber genspejlede sig også i de internationale strukturer, der opstod i første halvdel af det 20. århundrede. Missionselskaberne blev internationalt organiseret i Det internationale Missionsråd, mens de officielle kirker blev organiseret i organer, der i 1948 blev samlet i Kirkernes Verdensråd.

I den anden halvdel af sidste århundrede har der imidlertid været en bevægelse for at bringe kirke og mission tættere sammen igen. Internationalt blev integrationen mellem kirke og mission gennemført, i og med at Det internationale Missionsråd og Kirkernes Verdensråd i 1961 blev lagt sammen. Nationalt kan man spore samme tendens. Etableringen af Folkekirkens Missionsråd, Dansk Missionsråds Folkekirkelige Afdeling og senest Folkekirkens Mission med dertil hørende provstikomiteer og stiftsudvalg

for mission er et udtryk for den samme tendens i retning af integration af mission i kirken.

I den moderne tid står vi altså med en kirke, der har en mission. Kirken er en kirke med mission, dels fordi der blandt kirkens medlemmer er dannet missionsforeninger og selskaber, dels fordi menigheder, provstier og stifter begynder at anerkende missions-selskabernes arbejde, begynder at samarbejde med missions-selskaberne og at tage deres missionsarbejde med ind i gudstjeneste og kirkelige sammenhænge. Denne udvikling er i sig selv af kritisk betydning og opleves også af nogle som en krise. Mister missions-selskaberne deres identitet, mister missionen sin profil? Bliver kirken korrumpet af missionen og sekterisk? De virkelige kriser ligger imidlertid et helt andet sted!⁴

En kirke, der er mission

Hen imod midten af de 20. århundrede skete der imidlertid en teologisk eller missionsteologisk udvikling i forståelsen af forholdet mellem mission og kirke. Allerede i 1932 var Karl Barth begyndt at tale om mission som Guds handling. Det, der sker, er, at udviklingen går fra en kirkecentreret mission over til en missionscentreret kirke. Kirken er ikke udgangspunktet for mission, det er Gud, der er missionens subjekt. Man begynder at forankre missionen, ikke i soteriologien (frelseslæren), eller i ekklesiologi-en (kirkelæren) men i triniteten, treenhedsdogmet.

Udviklingen kulminerede på missionskonferencen i Willingen i 1952, hvor den missionsteologi, der fik navnet *missio Dei* (Guds mission) blev lanceret. Missionen udspringer af Guds væsen, Gud er en missionerende Gud, en sendende Gud. Faderen der sender Sønnen til verden, og Faderen og Sønnen der sender Helligånden til verden. Denne indretrinitariske sendelse udvides nu til at inkludere endnu en bevægelse eller sendelse, nemlig Faderen, Sønnen og Helligånden, der sender kirken til verden. Mission er altså ikke længere primært en af kirkens aktiviteter, men en del af Guds væsen. Den tyske teolog Jürgen Moltmann udtrykte det på den måde, "It is not the church that has a mission of salvation to fulfil in the world; it is the mission of the Son and the Spirit through the Father that includes the church"⁵.

Det indebærer et nyt forhold mellem kirke og mission. Der er ikke en mission, fordi der er en kirke, men der er en kirke, fordi

Gud har en mission i verden. Dermed går man altså fra en kirkecentreret mission til en missionscentreret kirke. Og mission bliver nu forstået som kirkens deltagelse i Guds mission. Kirkens (missionselskabernes) mission er kun autentiske, for så vidt som de reflekterer Guds mission i verden.

Ligesom kirken ikke er udgangspunktet, subjektet eller centrum for missionen, er kirken heller ikke det endelige mål med missionen. Målet med Guds mission, som det er kirkens privilegium at deltage i, er ikke kirkens ekspansion, men Guds Rige. Derved undgås tidligere tiders indsnævring af missionen til kun at fokusere på individets frelse, eller kirkens ekspansion, eller humanisering af samfundet.

Det er meget tankevækkende at reflektere over den modtagelse (reception), *missio Dei* tænkningen hurtigt fik. Stort set alle kristne kirkeretninger har taget den til sig. Den opstod i protestantisk regi, men ortodokse og evangelikale tog den også til sig. Den kom også til at præge 2. vatikanerkoncils udtalelser om mission. Og LWFs missionsdokument fra 1988, "Together in God's Mission" var både i titel og indhold præget af *missio Dei*.

The mission of the church derives from God's own mission. Called by the power of the Holy Spirit for witness by word, deed, and fellowship and to live the life of Christ, the church is a sign of the presence of God's reign within history. God's own mission is larger than the mission of the church. Yet, the church, itself part of the sinful humanity with all its weaknesses already shares the gift of the newness of life in Christ. God uses this imperfect instrument to manifest the divine purposes of creation, justice and salvation, and to display God's unmerited grace and love among all people. Thus the church participates in God's mission to bring justice and salvation to humanity and to reconcile a broken creation.

Mission ("sending") belongs to the very being of the church, and thus the apostolic character of the church refers primarily to its missionary nature. It is not an optional activity but is participation in the continuing work of God. The church's role in this mission is rooted in the proclamation of the gospel and in the administration of the sacraments, in which Christ continu-

es to give himself. The church's goal in this mission is not itself but the world.⁶

Faren for denne *missio Dei* tænkning er imidlertid to uheldige tendenser, som er i modstrid med det bibelske vidnesbyrd. (1) For det første, at Guds Rige forstås så horisontalt og socialt og humanistisk, så at evangeliets vertikale dimension, omvendelsen til Gud, forsvinder, i og med at alt godt bliver til mission. Det bibelske vidnesbyrd er imidlertid helt entydigt: centralt i Guds mission står evangelisationen, forkyndelse af evangeliet til omvendelse og tro og dannelse af menigheder. (2) For det andet, og sammenhængende hermed, at Guds vendthed mod verden og erkendelsen af, at Gud virker i verden også uden og udenom og sommetider imod kirken, fører til, at kirken ikke længere får nogen central rolle i missionen, men måske ligefrem udelukkes fra deltagelse i Guds mission i verden, hvorimod sekulære bevægelser opprioriteres. Det var vel de farer, man oplevede fra evangelikal side i 60'erne og 70'erne i Kirkernes Verdensråd og som førte til dannelsen af Lausanne-bevægelsen i 1974.⁷

Trods farerne i *missio Dei* teologien er det imidlertid vanskeligt at forestille sig, hvordan man i dag skal kunne tænke mission uden at have de grundlæggende sandheder deri som selvfølgelig baggrund.

Allerede i 1963 blev der på Kirkernes Verdensråds missionskonference i Mexico City talt stærkt om "Mission på seks kontinenter". På alle kontinenter var der behov for mission, og også i vesten stod kirken i en missionsituation. Den tråd blev taget op af Lesslie Newbigin i 1974, da han vendte hjem til England efter 35 års missionærtjeneste i Indien. Et langt liv væk fra sit fædreland som missionær i et fremmed land med fremmede kulturer og religioner havde imidlertid givet ham den nødvendige distance til hans egen engelske kultur og havde givet ham et missionsperspektiv på hans egen og hele vestens kultur. I en række bøger udfoldede Newbigin disse perspektiver, der var en vigtig inspiration for Kirkernes Verdensråds "Evangelium og Kultur" program.⁸

Disse tanker indebærer et opgør med den traditionelle opdeling mellem den kristne verden og den ikke-kristne verden og dermed også med den tusindårige kristenhedstænkning. Uden at gå ind på en grundigere kultur- og samfundsanalyse kan man

pege på to faktorer, som har medvirket til at ændre kirkens og kristendommens stilling i Vesteuropa og også i Danmark, nemlig sekulariseringen og globaliseringen.

Som nævnt i indledningen førte *sekulariseringen* ikke til en generel tilbagegang for religion, men bevirkede at kirke og kristendom mistede tilslutning og indflydelse i vestens samfund og blev mere og mere marginaliseret, samtidig med at religion i det hele taget oplevede en opblomstring her i vesten, ligesom det (i endnu højere grad) er sket i resten af verden.

Samtidig med at sekulariseringen har svækket kristendommens og kirkens stilling, er vestens samfund i stigende grad blevet præget af *globaliseringen*. Således er Danmark ved at udvikle sig fra et enestående homogent samfund til et multi-samfund, multietnisk, multikulturelt og også multireligiøst. Denne udvikling hænger især sammen med den immigration, som har fundet sted de sidste godt 35 år som følge af mangel på arbejdskraft, og med tilstrømningen af flygtninge i forbindelse med krige og naturkatastrofer. Resultatet er, at omkring 6 % af befolkningen i dag er immigranter eller første-generations efterkommere efter immigranter fra såkaldte ikke-vestlige lande. Et resultat af denne udvikling er, at mere end 4 % af befolkningen i dag tilhører islam eller en anden ikke-kristen religion. Globaliseringen har endvidere bragt vesten i nærmere kontakt med østens religioner, således at østligt inspirerede religiøse bevægelser påvirker stadig større dele af kirkens medlemmer, hvilket bl.a. slår igennem i den udbredte tro på reinkarnation og i populariteten af mere eller mindre religiøse terapier eller rådgivningstilbud.

Resultatet af den såkaldte sekularisering og af globaliseringen er altså bl.a., at kristendommen og kirken er blevet marginaliseret, samtidig med at der er sket en re-religionisering af dele af befolkningen. Sideløbende med sekulariseringen og globaliseringen af samfundet er der sket nogle mere fundamentale ændringer i den vestlige kultur. Nu slår den udvikling, som startede med oplysningstiden for 2-300 år siden, igennem med fuld kraft: det konstantinske system, der blev indført i det 4. århundrede, hvor kirken indgik i et partnerskab med staten, således at kristendommen blev samfundets ideologiske grund og kirken fik den centrale placering i samfundet, er nu ved at bryde helt sammen.

Modernismens projekt indebar, at Gud og kristendommen skubbedes fra kulturens og samfundets centrum ud i periferien, kirke og kristendom privatiseredes, det rationelle individ blev sat fri, og det nye centrum blev troen på videnskaben. Moderniteten blev præget af optimisme på menneskets vegne, rationalisme, kontrol, forudsigelighed, individualisme og fokus på menneskets behov. Igennem de seneste årtier har modernismens nye guder imidlertid mistet deres troværdighed og deres evne til at holde sammen på samfundet. I dag er vi på vej ind i en situation præget af en ekstrem grad af usikkerhed, usikkerhed mht. objektiv viden, familie og samfund, moral og etik, tro og identitet.

Hvordan skal kirken være kirke i et samfund, der i praksis har udskiftet kristendommen som sin grundpille, og hvor de nye grundpiller vakler? Det er udfordringen for kirken i dag og dermed også for alle, der er engageret i mission. Der er flere måder at reagere på denne krise på. Nogle lukker øjnene for virkeligheden og lever videre, som om intet var hændt. For kirken betyder det blot, at den ikke forholder sig til den konkrete udfordring og mere og mere bliver et kulturelt museum. Andre søger tilbage mod de gode gamle dage, hvor kirke og kristendom og folk hang uløseligt sammen. Men det er ikke muligt at reetablere den situation, hvor gerne mange end måtte ønske det. For kirken betyder den holdning, at den kæmper en kamp, der er tabt på forhånd, og dermed bliver mere og mere irrelevant. Andre igen tager med kyshånd imod den ene bølge efter den anden af koncepter for, hvordan kirken kan få succes. Det er især fra USA, at der kommer det ene koncept efter det andet, koncepter, som er udviklet i en anden kontekst, end hvor vi skal bruge dem, og som ofte forudsætter enestående dynamiske karismatiske ledere, for at de for en tid kan lykkes.

Måske er løsningen, at vi ser krisen i øjnene, at vi accepterer, at der ikke er nogen vej tilbage, og at vi heller ikke klart kan se, hvor vejen går fremover. Det betyder, at vi i denne overgangssituation, som i en overgangsrite, må lære at leve i en periode i et slags ingenmandsland. Ligesom Israel mellem sin Egypten-tid og den nye tilværelse i det forjættede land måtte leve i 40 år i ørkenen, og ligesom Israellitterne efter Jerusalems fald måtte leve 70 år i eksilet, og vente på, at Gud førte dem hhv. ind i det forjættede land og hjem til Jerusalem. I denne situation er der efter min

opfattelse brug for, dels en grundig analyse af vor situation (kulturanalyse), dels en ny gennemtænkning af, hvad det vil sige at være kirke i denne nye situation (ekkleziologisk og missiologisk analyse). Den postmoderne verden, som vi er på vej ind i, er også blevet kaldt den post-traditionelle verden. Den traditionelle tænkning og ageren, som gav mening i kirken under kristendhedens paradigme, må sandsynligvis nu revideres. Vi kan ikke blot videreføre de gamle traditioner. Når vi skal overveje, hvad det vil sige at være kirke og mission i det 21. århundrede, må vi lade os inspirere og vejlede af bibelske historier, som bliver særligt relevante i vor nye situation og også hente erfaringer fra andre dele af kirkens tradition, fx kirkens erfaring med at leve i en pluralistisk kultur før kejser Konstantin.

Allerede i forbindelse med sammenlægningen af Kirkernes Verdensråd og Det internationale Missionsråd i 1961 blev der påbegyndt en studieproces om "Menighedens missionsstruktur", men denne lovende proces løb desværre af sporet, da missionsforståelsen i de følgende år ændredes i retning af at alt blev mission, og da toneangivende missions- og kirkeledere tolkede kirkens rolle i Guds mission i verden som værende marginal.

I 1992 startede et internationalt forskningsprojekt kaldet "A Missiology of Western Culture". I den første af en lang række meget spændende bøger udgivet af dette projekt skriver udgiverne bl.a. "Now, at the end of the twentieth century, both modern culture and Christian Mission face an uncertain future. ... The purpose of this series is to probe these developments from a variety of angles with a view to helping the church understand its missional responsibility to a culture in crisis".⁹

I 1998 udgav en gruppe nordamerikanske teologer og missiologer bogen *Missional Church. A Vision for the Sending of the Church in North America* med Darrell L. Guder som redaktør. Bogen er et resultat af et treårigt studie- og forskningsprojekt igangsat af det nordamerikanske Gospel and Our Culture Network. Formålet var at analysere den nordamerikanske kirkes kontekst og at definere missionsudfordringen for kirken i denne kontekst. Udfordringen var at overveje, hvordan kirken og kirkens teologi ville se ud, hvis man skulle tage alvorligt, at Nordamerika i dag er en missionsmark. Det er denne bog, der har givet os begrebet missional kirke. Det er et nyt ord, der understreger kir-

kens essentielle væsen eller grundlæggende natur som Guds kaldte og sendte folk.¹⁰

Folkekirke og mission

I en række lande arbejdes der med "Missional Kirke"-tankerne, i Danmark i et netværk under Folkekirkens Mission.¹¹ I Norge, hvor arbejdet ligger i Samarbejdsråd for menighet og misjon, peger man på, at målet er "Misjonerende menigheter der evangeliets kraft får inspirere og utruste menigheten til å dele troen gjennom nærvær, handling og ord, lokalt og globalt". På engelsk har man lagt vægt på en distinktion mellem orden "missional" og "missionary", hvor det missionale refererer til kirkens natur som et folk sendt af Gud til verden (missionsdimensioner), mens det missionerende, "missionary", refererer til specifikke missionsaktiviteter (missionsintentioner). Som Craig Van Gelder gør opmærksom på i sine overvejelser om udviklingen af missionale menigheder, så drejer det sig om at tage sit udgangspunkt i kirkens væsen (the church is), for at overveje, hvad kirkens tjeneste må være (the church does what it is), og for på den baggrund at finde den hensigtsmæssige struktur for den missionale kirke (the church organises what it does).¹²

Mens mission tidligere ikke var på Folkekirkens dagsorden (og nogle præster og andre ledere i kirken lige frem tog afstand fra mission), kan man inden for de sidste 10-20 år pege på udviklingstendenser, som for mig at se er spæde tegn på en missional fornyelse af vor kirke. Mange steder eksperimenteres der med gudstjeneste som mission.¹³ I en række menigheder arbejdes der med at inddrage ikke-kirkevante mennesker i evangeliets liv gennem natkirker, gadepræster, ALPHA grupper, Bibelmaraton, nye typer studiekredse, pilgrimsvandring, retræter mv.

Flere steder i landet er der etableret et samarbejde mellem missionselskaber og en række menighedsråd om missionsprojekter, der retter sig mod mennesker af anden eller ingen tro. I 2001 gik 7 stifter sammen om at oprette stiftssamarbejdet "Folkekirke og Religionsmøde", hvis formål er "med udgangspunkt i evangeliets forkyndelse, at styrke den danske folkekirkens møde med andre religioner i Danmark". Og i 2004 afholdes der for første gang en folkekirkelig missionskonference på initiativ af to af biskopperne og i samarbejde med Folkekirkens Mission.

Efter min opfattelse er der nogle nøgleområder for udviklingen af missionale menigheder, som vi må fokusere på. Det må begynde med en erkendelse af kirkens (og missionselskabernes) svaghed og krise, der fører os ind i en ydmyghed omkring vor situation, hvor vi bliver åbne overfor at lære fra andre kristne, også kristne i den tredje verden. Vi må fra kirkens side foretage en kritisk analyse af den kultur, som vi lever i, og som på godt og ondt også langt hen ad vejen bestemmer vor måde at tænke og agere på som kristne. Der er brug for en fornyet teologisk overvejelse af, hvad det vil sige at være kirke i vor tid. Alt det må føre til et kontekstualiseringsarbejde, der indebærer et dybere engagement med både vor egen kultur og de bibelske historier.

Fokus må flyttes fra præsterne til lægfolket; lægfolket må ses som de "almindelige" præster og de "ordinerede" præster som hjælpepræster for de "almindelige" præster. Der er behov for udvikling af en hverdagslivets spiritualitet, der kan forankre (post)moderne mennesker dybere i en kristen identitet. Vi må lære at lytte til og indgå i dialog med mennesker af anden eller ingen tro, og i den forbindelse lære at tale om vor egen tro. Den enkelte kristnes nådegaver og talenter må identificeres og udvikles til gavn for fællesskabet. Vi må udvikle forskellige måder at være kirke og menighed på, fx som familie, synagoge og tempel, og fortsætte arbejdet med differentierede gudstjenesteformer.

Udgangspunktet for dette udviklingsarbejde er, dels erkendelsen af alle de værdier og potentialer i vor folkekirke, som vi med stolthed må bekræfte, dels frimodigheden til at udfordre det, som trænger til at blive forandret for at folkekirken i endnu højere grad kan blive missional.

Når udviklingen går fra en kirke uden mission over en kirke med en mission til en kirke, der er mission, så har missionselskaberne også noget at bidrage med. Jeg vil her blot pege på fire områder:

- Newbigins faktoren. Når missionselskaber udsender missionærer for at arbejde i mission i Afrika eller Asien sammen med og i partnerkirker, så er det ikke kun for partnerkirkernes skyld, men også for at opøve danskere i mission i Afrika og Asien, så de bliver udrustet til at vende tilbage til Danmark med et nyt missiologisk perspektiv på kultur, samfund og kirke.
- Pastoral field trip. Missionselskaber kan give danske præster,

provster og biskoper og ledende lægfolk en chance for at opleve kristendom og kirke i en anden kontekst, således at de får en vision for alternative måder at være kirke og kristne på.

- Fremmedhedens nådegave. Missionselskaber kan bringe kristne fra Afrika og Asien til Danmark for at give os outsiders perspektiv på den danske kirke og den danske kultur, således at vi hjælpes til at forstå vor egen situation og derved udfordres til at tænke nyt om kirke og mission.
- Følgeskab. Missionselskaber har et ansvar for at følges med danske menigheder i forbindelse med deres eksperimenter med at være kirke i mission i Danmark. Det er også legitimt for gamle (ydre)missionselskaber at bruge penge og kræfter på mission i Danmark.

Vi bærer med os en hel del traditionsgoods fra kristenhedens periode, hvor kirken i praksis var en del af statsmagten og servicerede hele folket, men en kirke uden mission. Vi bærer også med os en del handlings- og reaktionsmønstre fra den tid, hvor mission var noget, der foregik udelukkende i Afrika og Asien. Kirken havde ganske vist en mission, men i praksis var der en for både kirke og mission skadelig arbejdsdeling mellem den etablerede kirke, hvor mission var et fremmedord, og så det frie eller frivillige missionsarbejde i foreningerne. I dag er der stadig brug for mission i Afrika og Asien, men det radikalt nye er, at missionen geografisk set er kommet hjem til Danmark, og at missionen forhåbentlig også er ved at komme hjem til kirken rent teologisk. Jeg tror, at vi som kirke og missionselskaber går en svær tid i møde, en tid hvor vi ind imellem føler vi mister orienteringen, men hvor vi forhåbentlig oplever, at der ud af krisen vokser missionale menigheder frem overalt i Danmark og i vesten.

Noter

- ¹ Denne artikel bygger på et foredrag holdt i Forum for Folkekirkelig Misjons-teologi i Oslo den 24. maj 2004 og er en bearbejdelse af en artikel publiceret i Harald Nielsen, "Kirke i Mission. Ny Mission nr. 6", som indeholder en række artikler om missional kirke.
- ² Kirkens arbejde med den kristelige oplæring af hele befolkningen, det diakonale arbejde og i det hele taget kristianiseringen af samfundet kan dog med god ret betragtes som mission ud fra en bredere definition af mission. I den forstand var kristenhedens periode ikke en periode uden mission, men pga. ophævelsen af skellet mellem kirken og verden hørte den grænseoverskridende mission ikke med til menighedernes liv.
- ³ Bl.a. pga. munkebevægelserne var den katolske kirke aldrig helt uden grænseoverskridende evangelieforkyndelse, mens protestantiske kirker i de første 200 år efter reformationen i endnu højere grad var kirker uden mission.
- ⁴ I bogen *Brennende hjerter eller misjonerende menigheter? En undersøkelse av holdninger og engasjement i forhold til ytremisjon i menigheter i Den norske kirke* fra 2002 har Harald Hegstad og Tore Laugerud bl.a. påvist, hvad der sker med mission og menighed, når menighederne begynder at engagere sig i mission. Se også min anmeldelse af bogen i Norsk tidsskrift for misjon, hvor jeg eksponerer nogle af udviklingstendenserne (Mogensen 2002).
- ⁵ Moltmann 1977:390.
- ⁶ Lutheran World Federation 1988:6.
- ⁷ Bosch 1992:389-393.
- ⁸ For en kort indføring i Newbigins tænkning, se Jørgensen 2004.
- ⁹ Se fx Kreider 1999:xi. I denne serie har en række missiologer analyseret en række aspekter af den moderne vestlige kultur mhp. udviklingen af en relevant missiologi. Blandt titlerne kan nævnes *Believing in the Future* af David J Bosch, *Secularisation and Mission* af Bert Hoedemaker, *The Secular Experience of God* af Kenneth Cragg og *The End of Christendom and the Future of Christianity* af Douglas John Hall.
- ¹⁰ For en kort introduktion til Guders missional-kirke tænkning, se Guder 2004.
- ¹¹ www.missionalkirke.dk
- ¹² Van Gelder 200.
- ¹³ Se fx Mogensen 2001.

Bibliografi

- Berger, Peter L., red. 1999. *The Desecularization of the World: Resurgent Religions and World Politics*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- Bosch, David 1992. *Transforming Mission. Paradigm Shifts in Theology of Mission*. Maryknoll, NY: Orbis Books.
- Gibbs, Eddie 2000. *Church Next: Quantum Changes in How We Do Ministry*. Downers Grove: Inter Varsity Press.
- Guder, Darrel L., red. 1998. *Missional Church. A Vision for the Sending of the Church in North America*. Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans.
- Guder, Darrell L. 2004 "Den missionale kirke efter kristenheden." *I Kirke i mission. Ny Mission nr. 6*. Harald Nielsen, red., 8-23. København: Unitas.
- Hegstad, Harald & Tore Laugerud, 2002. *Brennende hjertes eller misjonerende menigheter? En undersøkelse av holdninger og engasjement i forhold til ytremisjon i menigheter i Den norske kirke*. Oslo: Tapir Akademisk Forlag.
- Jenkins, Philip 2002. *The Next Christendom: The Coming of Global Christianity*. NY: Oxford University Press.
- Jørgensen, Knud. 2004 "Lesslie Newbigin: Fader til en bevægelse." *I Kirke i mission. Ny Mission nr. 6*, Harald Nielsen, red., 36-47. København: Unitas.
- Kreider, Alan 1999. *The Change of Conversion and the Origin of Christendom*. Harrisburg, PA: Trinity Press International.
- Lutheran World Federation 1988. *Together in God's Mission: An LWF Contribution to the Understanding of Mission. LWF Documentation Nr.26*. Geneva.
- Mogensen, Mogens S., red. 2001. *Gudstjeneste som mission. Ny Mission nr. 2*. København: Unitas.
- Mogensen, Mogens S. 2002, "Menighed og mission, et dansk perspektiv." *Norsk tidsskrift for misjon*, 3: Pp. 165-180.
- Mogensen, Mogens S. 2004. "På Vej Mod en Missional Folkekirke." *I Kirke i Mission. Ny Mission nr. 6*. Harald Nielsen red., 24-35. København: Unitas, 2004.
- Moltmann, Jürgen. 1977. *The Church in the Power of the Spirit: A Contribution to Messianic Ecclesiology*. London: SCM.
- Van Gelder, Craig 2000. *The Essence of the Church: A Community Created by the Spirit*. Grand Rapids, MI: Baker Books.

Mogens S. Mogensen, f. 1950, cand. mag. i historie og kristendomskundskab, Århus Universitet, hhv. 1989 og 2000, MA i Mis-siologi og Ph.d. i Intercultural Studies, Fuller Theological Semina-ry. 1981-1991 missionær i Nigeria, Sudanmissionen; 2000-2001 generalsekretær i Dansk Missionsråd; p.t. ekstern lektor ved Københavns og Århus Universiteter i missionsteologi, konsulent i interkulturelle og interreligiøse spørgsmål, formand for Stiftssa-marbejdet "Folkekirke og Religionsmøde", formand for Dansk Missionsråds Studieudvalg, koordinator for Folkekirkenes Missions Missional-Kirke program.

From a church without mission, via a church with a mis-sion, towards a church which is mission

As we are moving from modernity to post-modernity the church and mission organizations in the West are experiencing a serious crisis. Though painful, crises may be fruitful as they help the church to find its identity and role in new periods in history. The era of Christendom from the 4th century onwards was in many respects a period where mission did not play any significant role for the life of congregations. When moving into the modern peri-od 2-300 years ago mission organizations emerged in response to the new challenges and opportunities and in this way foreign mis-sion became a part though not an integral part of the church. Due to secularization and globalization we are now entering a period where the challenge to the church in the West is to realize that mission is part of the essence of the church and therefore move toward becoming a missional church. In the "folk churches" in the Nordic countries there are already traditional values and new positive developments that we may acknowledge and confirm but also traditions and structures that need to be challenged.